

S P R A W O Z D A N I A

Jacek Moskałewicz

EPIDEMIOLOGIA ALKOHOLU^{x/}

Berkeley, czerwiec 1988

Celem wyjazdu był udział w Konferencji Towarzystwa Epidemiologicznych i Społecznych Badań nad Alkoholizmem im. Kettila Bruuna oraz w pracach zespołu redakcyjnego publikacji na temat konsekwencji nagłych zmian w dostępności alkoholu.

Konferencja Towarzystwa im. Kettila Bruuna odbyła się w Berkeley w Kalifornii, a jej gospodarzem była Grupa Badań nad Alkoholem. Uczestniczyło 120 osób z 22 krajów, z czego około połowę stanowili badacze z Ameryki Północnej. Wygłoszono 84 referaty. Tematyka Konferencji okazała się bardzo szeroka i obejmowała zagadnienia z zakresu epidemiologii, socjologii, kryminologii, ekonomii, antropologii.

Ważny wątek tematyczny stanowiły porównawcze badania międzykulturowe, których wyniki prezentowane były między innymi przez Salme Ahlström z Finlandii /badania porównawcze nt. wzo-
rów picia wśród młodzieży, zrealizowane w kilkunastu krajach/,
Kaye M. Fillmore z USA /wtórna analiza badań longitudinalnych/,
a także w kilku innych referatach, dotyczących doświadczeń z
badań Światowej Organizacji Zdrowia pt. "Reakcja społeczności
na problemy alkoholowe". Kwestia porównań międzynarodowych by-

x/ Sprawozdanie z Konferencji Towarzystwa Epidemiologicznych
i Społecznych Badań nad Alkoholizmem im. Kettila Bruuna,
5-11 czerwiec 1988, Berkeley, USA

ła centralnym zagadnieniem jednodniowego sympozjum na temat międzynarodowych trendów w konsumpcji alkoholu.

Obok specyfiki kultury alkoholowej różnych krajów, badania porównawcze wskazują na uderzające podobieństwa w rozwoju sytuacji alkoholowej na świecie. Podobieństwa te manifestują się już na poziomie statystyk konsumpcji, która w latach osiemdziesiątych uległa, przynajmniej w świecie rozwiniętym, stabilizacji, a nawet ograniczeniu.

Permisywne postawy wobec alkoholu konfrontowane są coraz częściej z postawą bardziej rygorystyczną, przejawiającą się, zarówno na poziomie indywidualnym, jak i na poziomie społeczności lokalnych, czy wreszcie w systemie kontroli nad alkoholem. Młodzież lat osiemdziesiątych cechuje, jak się wydaje, większa wstrzeźliwość w porównaniu z jej rówieśnikami w poprzednich dwóch dekadach. Rozwijają się szybko, niejako ponad granicami państw i systemów, ruchy samopomocy, ruch Anonimowych Alkoholików itp. Dynamika tego zjawiska budzi duże zainteresowanie w świecie badaczy, zwłaszcza w kontekście równoległej profesjonalizacji leczenia odwykowego. Mówiły o tym m.in. Pia Rosenqvist i Kerstin Stenius w referacie: "Od optymizmu terapeutycznego do ruchów społecznych i samopomocy: tezy do dyskusji nad nowymi alternatywami w leczeniu odwykowym w Szwecji" czy Chrisa Appel: "Grupy samopomocy alkoholików a reakcja profesjonalistów zachodnio-niemieckiego leczenia odwykowego". Ruch AA stał się przedmiotem zainicjowanych przez Klause Mäkelä z Finlandii badań międzynarodowych, które realizowane są pod auspicjami Światowej Organizacji Zdrowia.

Ważnym kierunkiem badań są prace, dotyczące specyficznych, a zwłaszcza niespecyficznych placówek, do których trafiają ludzie z problemami alkoholowymi. Placówki te analizowane są

jako instytucje kontroli społecznej, jako odpowiedź na problemy alkoholowe. Warto tu wymienić referaty Keijo Rahkonena i Pekki Sulkunena: "Okrutne państwo opiekuńcze", Connie Weisner z USA nt. relacji między typem problemów a rodzajem instytucji, Jukka-Pekka Takala "Koncepcja kontroli: alkoholizm, przestępczość, słabość woli", czy referat Dorit Ladewacher i kolegów "Lekarz przemysłowy i programy zapobiegania alkoholizmowi w holenderskich przedsiębiorstwach". Badania instytucji niespecyficznych odkrywają nowy, według określenia Robina Rooma "trzeci świat alkoholizmu", niedostrzegany dotychczas przez badaczy, a obejmujący ludzi z problemami alkoholowymi, nie rejestrowanych przez odwykową służbę zdrowia i trudno uchwytnych w badaniach epidemiologicznych.

Coraz większy wkład w społeczne badania nad alkoholem wnoszą prace antropologiczne. Wśród nich precyzją analizy i poziomem uogólnień, wykraczających daleko poza ramy swojej dyscypliny, wyróżniał się referat Mac Marshalla "Alkohol na wyspie Truk - czy to problem?" Interesująca była również praca Lucy DuPertuis "Religijne wzory abstynencji a tożsamość kulturowa w Mikronezji", w której poddano dyskusji różne znaczenia abstynencji /teologiczne, moralne, psychologiczne, medyczne, polityczne/.

Przedstawione referaty reprezentowały na ogół wysoki poziom metodologiczny. W niektórych dominowały wątki metodologiczne, związane zwłaszcza z trafnością pomiaru spożycia alkoholu. Na wymienienie zasługują referaty Paula Lemmensa oraz Tany i Ronalda Knibbe "Porównanie wskaźników konsumpcji alkoholu; kwestie trafności autooceny", Johna Duffy i Jennifer Waterton "Odpowiedzi losowe a pytania wprost; oszacowanie rozpowszechnienia problemów alkoholowych w badaniach terenowych",

Lorraine Midanik "W poszukiwaniu złotego standardu: trafność autooceny spożycia alkoholu". Zagadnienia pomiaru były również tematem sesji warsztatowej "Pomiar spożycia alkoholu".

Inne sesje warsztatowe poświęcone były na następujące tematy:

- międzynarodowe badania ruchu AA,
- analiza wieloletnich danych statystycznych,
- badania nad reakcjami społeczności na problemy alkoholowe,
- pięć a problemy związane z alkoholem i innymi środkami psychoaktywnymi.

Istotne zainteresowanie kwestiami metodologii ilustruje też przebieg dwóch sesji dyskusyjnych zatytułowanych: Epidemiologia, etnografia a pomiar i definicja problemów, Uzależnienie od alkoholu a problemy alkoholowe: próba zbliżenia tradycji badawczych.

W trakcie konferencji wygłosiłem referat "Problemy z problemami. Wybrane wyniki badań pilotażowych na temat reakcji społeczności na problemy alkoholowe". Referat zwracał uwagę na problemy, dotyczące adaptacji semantycznej niektórych pojęć w porównawczych badaniach międzynarodowych. Mówił też o zniekształceniu wyników badań, związanym silnie z postawami ankierów /mimowolne narzucanie respondentom określonych odpowiedzi/.

Po zakończeniu konferencji brałem udział w kilku spotkaniach zespołu redakcyjnego, pracującego nad książką na temat konsekwencji nagłych zmian w dostępności alkoholu. W skład zespołu wchodzi, oprócz mnie, Esa Osterberg z Finlandii i Norman Giesbrecht z Kanady. Publikacja składać się będzie z kilkunastu rozdziałów, opisujących doświadczenia różnych krajów, które przeżyły gwałtowne zmiany w kontroli nad alkoholem.

Omówiono szczegółowo dotychczas nadesłane rozdziały oraz ustalono harmonogram prac zespołu redakcyjnego.

Udział w konferencji był bardzo pożytecznym doświadczeniem. Stwarzał warunki do zapoznania się z aktualnymi kierunkami w społecznych badaniach nad alkoholem. A co ważne umożliwiał również przeprowadzenie konfrontacji prac prowadzonych w Polsce i na świecie, zwłaszcza jeżeli chodzi o badania Światowej Organizacji Zdrowia "Reakcje społeczności na problemy alkoholowe".